ENKELE AANTEEKENINGEN OP G. COEDÈS' UITGAVE VAN DE MALEISCHE INSCRIFTEN VAN ÇRĪWIJAYA.

DOOR

R. A. KERN.

De bestudeering van de vier inschriften betreffende 't rijk Çrīwijaya die in den loop der jaren aan 't licht zijn gebracht, heeft onlangs in een fraaie studie van dr. Coedès haar bekroning gevonden¹⁾. De bijdragen van allen die aan de bereiking van dit resultaat hebben meegewerkt, kan men in zijn verhandeling besproken vinden. Als een „hommage” aan zooveel arbeid mogen de volgende kantteekeningen een plaats vinden.

't Onderzoek heeft aangetoond — een feit dat door prof. van Ronkel en dr. Coedès uitdrukkelijk is vastgesteld — dat 't Maleisch der 7e eeuw een groote gelijkenis in bouw en klankstelsel met 't hedendaagsche te zien geeft, de grammatische vormen toonen eenige vermindering.

Toch mag men op grond van 't feit dat in de inschriften 't prefix *ba-* (*bar-*) niet voorkomt terwijl dit toch overoud is, de vraag stellen of 't Maleisch waaraan de taal zooals wij die kennen, ontsproten is en 't Maleisch der inschriften niet twee onderscheiden dialecten eener zelfde taal zijn.

In geen der inscripties komt de *pěpět* voor. Vangt de tweede lettergreep van 't grondwoord met *l*, *m*, *n* of *r* aan, dan wordt ze niet geschreven (*tlu*, *tmu*, *niknāi*, *grang*), soms ook niet vóór *n* (*dñan* naast *dañan*). Voor andere letters wordt *ě* niet van *a* onderscheiden (*pattun*, Jav. *pětun*, Sund. *bitun* enz.). Wat de uitspraak met *pěpět* in de eerste lettergreep betreft, kan 't hedendaagsche Maleisch den weg wijzen. Maar in de laatste lettergreep is thans de, blijkens verwante talen, oorspronkelijke *ě* (Jav. *ě*, Sund. *ě* of *eu*, Mlg. *i*, Bat. *o*) in *a* overgegaan. Mogelijk is dus dat de klank in de 7e eeuw nog

¹⁾ G. Coedès, Les inscriptions malaises de Çrīvijaya, B. E. F. E. O. XXX 29 v.v.

als *ě* klonk, dat men dus zeide: *děňěn* (Sund. *deuñeun*), *tanēm* enz., daar immers *ě* en *a* in 't schrift niet onderscheiden worden. Meer kan men er niet van zeggen.

Een tweede opmerkelijkheid van 't schrift is 't ontbreken van 't teeken voor *b*. Coedès, hierop wijzende, oppert de mogelijkheid dat oudtijds de uitspraak van *w* en *b* weinig verschilden¹⁾. De uiteenlopende behandeling van deze letter of letters in na-verwante talen schijnt hiervoor een bevestiging. Zoo heeft Makassaarsch bij voorkeur *b*, 't na-verwante Bugineesch even vaak *w*. Sundaasch en Javaansch hebben soms beiden *w* of beiden *b*, dan weer beantwoordt Sund. *w* aan Jav. *b* en omgekeerd. — 't Tontemboan heeft *w* in de plaats gesteld van *b*, met één uitzondering evenwel: na *m* kan alleen *b* volgen, *-mw-* is onbestaanbaar²⁾. Dit laatste geldt ook van 't Malagasi, dat ook een *w* taal is, hoewel niet zoo volstrekt als de Minahasische talen. In 't Bugineesch houdt de geprenasaleerde *w* ook niet stand, maar gaat over in *p*, volgens den regel dat de media na een nasaal te nuijs wordt, *mb* > *mp*. Dit alles pleit ervoor dat bv. *sāmwau* (*sāmwau*), Jav. *sambo*, inschrift van Kēdukan bukit 3, *sāmbau* werd uitgesproken, met een klank gelijk aan of nabijkomende aan nieuw-Maleisch *b*. Is dit juist, dan vertegenwoordigt 't schriftteeken *w* inderdaad twee klanken en kunnen ook andere met *w* geschreven woorden met *b* uitgesproken zijn geweest. 't Is dus niet uitgesloten dat men zeide: *banua*, *buat* enz. In allen gevalle mag uit de inscripties niet besloten worden dat men uitsprak: *wanua*, *wuat*, enz.

těwad (*tawad*), nieuw-Maleisch *těbat* (Talang tuwo 4) toont aan dat de media aan 't eind van een woord nog geschreven werd; of zij ook als zoodanig werd uitgesproken, gelijk 't Sundaasch nog heden ten dage doet, is niet uit te maken.

kawuatanāña (*kavuatanāña*, Talang tuwo 7) verklaart Coedès als *kawuatan* -a- *ña*, waarin *a* dient om abstracte naamwoorden te maken³⁾. Men kan hier echter ook denken aan een analoog verschijnsel in 't Javaansch, dat in zoo'n geval vóór *-ku-*, *-mu* een fonetische *a* inlascht: *pagaweanamu* voor *pagaweanmu*. In dezelfde beteekenis wordt elders *kawuatanāña*, zonder *a*, geschreven (Karang Brahi 15, Kota Kapur 8).

't Infix *-in-* had reeds geheel plaats gemaakt voor *ni-*, een proces

¹⁾ O.c. p. 62.

²⁾ Adriani, Hoofdstukken uit de spraakkunst van 't Tontemboansch, p. 19 v.v. — den Haag 1908.

³⁾ O.c. p. 63.

dat zich elders pas voltrokken heeft of nog voltrekt, met uitzondering van 't Makassaarsch waar *ni-* van ouderen datum is.

't Infix-prefix *-um-* was reeds een dood formatief, getuige *niminumña* (Talang tuwo 5); ook hierin is 't Maleisch verwante talen als Javaansch en Sundaasch ver vooruit.

Wat de *ma-* prefixen betreft, toonen de inschriften een gevorderd stadium. *Ma-* ontbreekt (*lai*, Talang tuwo 5), *mar-*, gelijk aan 't prefix *mag-* der Filippijnsche talen, komt voor maar wordt door elkaar met den intensieven vorm (*ma^{ns}*) gebruikt. Er is grammatisch geen verschil tusschen *marjjahāti* (Kota Kapur 7) en *mañhidupi* (Talang tuwo 6), tusschen *marvuat* (Kědukan bukit 9) en *mañalap* (idem 3). Alleen zijn de *mar-* vormen meerendeels intransitief, de intensieve vormen allen transitief.

't Taalverloop in 't Maleisch en de verwante talen is dus verschillend geweest. 't Klankstelsel van 't Maleisch toont grootē stabiliteit en is vergelijkenderwijs ouderwetsch, de grammatische vormen zijn echter sneller verlopen. De inschriften toonen nu dat dit verloop vooral voor rekening van de periode vóór de 7e eeuw komt, sedert is er niet veel veranderd, terwijl 't Javaansch in deze periode juist groote veranderingen onderging.

Ten aanzien van enkele, in de inschriften voorkomende woorden moge nog 't volgende worden opgemerkt:

minaña (Kědukan bukit 5) is een bekend Indonesisch woord, 't beteekent: riviermond, Ibanág *minaña*, Bol. Mong. Mak. *binaña*¹⁾, Bug. *winaña* en *minaña*, Bat. *binaña*²⁾, Malagasi *vinany* (vinanghe)-embouchure (Flacourt), *vinány*-the confluence of two or more streams or rivers, the mouth of a river (Richardson)³⁾. 't Begrip beantwoordt geheel aan nieuw-Maleisch *muara*. 't Zou de moeite loonen na te gaan of in 't mondingsgebied van de Moesi de naam Moeara Tamban nog voorkomt.

Van gw. *lēpas* (*lapas*) gevormde woorden beteekenen o.a.: zich vrij makend, van een zeker punt verwijderen, Eng. to set out, to start, „*mar-lapas dari minaña*” wil dus zeggen dat men van de monding der rivier

¹⁾ Mak. wb. s.v.: rivier. — In de litteratuur wordt, zoover mij bekend, alleen de benedenloop van een rivier *binaña* genoemd. Zoo ook: *a'binaña* [of *ambinaña*?, 't schrift wijst dit niet uit] - van uit zee de monding van een rivier binnenvaren.

²⁾ Warneck, Tobabataksch—Deutsches Wörterbuch s.v. vermeldt slechts „*Fluss*”; men zal hier ook bepaaldelijk aan den benedenloop van een rivier moeten denken.

³⁾ *Vinany* is gewestelijk, blijktens de uitgave van Ferrand (Parijs 1905).

stroomopwaarts trok, en wel „mañalap siddhayātra” — pour aller chercher la puissance magique. Onwillekeurig denkt men hierbij aan Sund. *ñalap bñrkah* — de zegen die van iemand om der wille van zijn persoon of door de omstandigheden waarin hij verkeert, uitgaat, gaan halen; dien voor zich trachten te verwerven, bv. van iemand die van de bedevaart naar Mekka is teruggekeerd.

Aan kenners van 't Buddhisme moge de vraag worden vóorgelegd of wat zich hier in Mohammedaansch hulsel vertoont, m.m. niet 't zelfde kan zijn als wat op den steen van Kēdukan bukit in Buddhisch kleed steekt en in den grond van de zaak oer-Indonesisch is.

De hoofdmacht: 20.000 man + 200 — — —, ging per boot (*cāra di sāmzau*), 1312 man over land (*jālan*). Van ondervonden tegenstand wordt niet gesproken. Ongeveer ter hoogte van de tegenwoordige hoofdplaats Palembang aangekomen, werd halt gehouden; hier werd een stad gesticht (*marwuāt wanua*). *Wanua* is een rekbaar begrip, in 't Bugineesch is 't zoowel „land” als „stad” als „dorp”, 't Bisaja *banua* wordt met „pueblo” weergegeven¹⁾. Een nieuwe vestiging moet door magische handelingen voor belaging door kwade machten worden beveiligd, om aldus toekomstigen voorspoed mogelijk te maken. De mannen die deze vestiging tot stand brachten, kwamen met een aanzienlijke vloot.

Is dit niet 't beeld hoe Maleische rijkjes aan tal van riviermonden ontstonden, tot voor korten tijd? De meening van prof. van Ronkel, dat in 't inschrift van Kēdukan bukit de stichting van Çrīwijaya is vastgelegd, lijkt door de opeenvolging der gebeurtenissen gerechtvaardigd. De stichters waren Maleiers, zij kwamen van over zee en waren gehinduisseerd. Dit alles tesamen wijst naar 't schiereiland van Malaka.

Dat de zetel van zoon Maleisch rijkje een eind stroomopwaarts gevestigd wordt, 't zij uit overwegingen van veiligheid, 't zij omdat de kuststrook onbewoonbaar is, ook hiervan zijn de noodige voorbeelden te vinden. De volgende beschrijving van de hoofdstad van *Djohor* in 1606 zou ook voor Çrīwijaya passen: „De Stadt Batusauwer leydt op de Revier van Iohor, ontrent vijf oft ses mijlen van der Zee. De Revier is seer schoon / breet ende diep / vloeyende tot voor de Stad toe op ende neder / doch voor de Stadt is sy versch. Het isser meest al laegh lant”²⁾.

¹⁾ Méntrida, *Arte de la lengua Bisaya-Hiligayna*, p. 97. — Tambobong 1894.

²⁾ *Journael van Cornelis Matelief de Jonge*, p. 32. — Amstelredam 1648.

Bij *muah* (passim) kan men Dayaksch *buah* — „es gebührt sich” vergelijken.

Met *parwāṇḍa* (*parwāṇḍa*) vergelijke men Jav. *banda*, Sund. *banda* - goed (subst.), Sund. *dipibanda* - van een zaak die men zich toegeëigend heeft. *Parwāṇḍa* kan dus beteekenen „iets dat tot een goed gemaakt is”, ook verbaal substantief, dus: „prestatie, verrichting”. De woorden „*niparvuat parwāṇḍa punta . . . enz.*” (Kēdukan bukit 1—2) zijn te vertalen: „door Onzen Heere tot een goed gemaakt”. En Karang Brahi 10, Kota Kapur 4: „*parvvaṇḍan datu [parvvaṇḍa-n-datu]* - door de verrichtingen des datu's (of der datu's). In de Fransche vertaling is dit met „*sous la conduite de*” vertaald, nauwkeuriger „*par l'action de*”.

In 't opschrift van Talang tuwo (3/4) komen de woorden „*puna-rapi yaṃ parlak vukan dñan tavad talāga savañakñā yaṃ vuatku sucarita parāvis prayojanākan punyāñā sarvvatva . . .*” voor, aldus vertaald: „et aussi, que les autres jardins avec les barrages, les étangs et toutes les bonnes oeuvres faites par moi, servent au bien de tous les êtres . . .”, waarin „vukan” door „andere” is vertaald, cf. Tjam.

Hiertegen bestaat bedenking. De Austronesische talen bezitten een groote verscheidenheid van woorden die „niet zijn, verschillend, anders” beteekenen; men kan ze onbepaalde voornaamwoorden noemen, doch zij hebben de rectie van een werkwoord en kunnen niet als attriboot bij een substantief gebruikt worden. Aan de predicatieve beteekenis vasthoudende, wordt de vertaling: „En voorts, dat de aanplantingen *niet met d.i. zonder den stuwedam en 't meer*, alle goede werken die ik gemaakt heb, dienen . . . enz.”. De bedoeling is duidelijk: de waterwerken moesten ongerept blijven. 't Ware bovendien oneigenaardig als in dat deel van een proclamatie of oorkonde dat over een bepaald object handelt, terloops over andere gronden werd gesproken.

't Sundaasch levert een bevestiging van de door Coedès van *mañcak* (Talang tuwo 5, 12) gegeven vertaling („plein”). Daar is *mancak* - overal blank staan zoodat alle kuilen en laagten gevuld zijn (Coolsma), d.i. egaal, gelijkmatig, over de geheele oppervlakte 't zelfde, van 't water gezegd. Hier wordt 't woord op den aanplant toegepast en iemands voorkomen.

haiun. 't Dayaksch kent een prefix *ha* dat in beteekenis nauw verwant is met *ba-*; *habukit-* bergachtig; *hatawōn-* aan hoopen liggen, doch *batawōn-* hoopen vormen. In *ba-* treedt een possessief element op dat in *ha-* niet aanwezig is. 't Verschil is nog in andere talen na

te gaan maar kan hier niet verder uiteengezet worden¹⁾. *Hanun* kan vergeleken worden met *banun* en *wanun*, middels andere prefixen van een zelfde gw. gevormd; de beteekenis: opstandig, als kenmerk, naast *banun*, gezegd van iemand die opstaat, past in 't verband: *doraka hanun* - opstandige schelmen. — De vorm *marzwanun* (Talang tuwo 9, 10) toont aan dat *wanun* (*vanun*) als (secundair) gw. werd beschouwd; dit stempelt *hanun* tot een voor dien tijd reeds archaischen vorm.

Leiden, 11 Mei 1931.

¹⁾ Zie 't artikel „Het prefix *ha-*”, in deze aflevering der Bijdragen.